

"Inu, abychom nenarazili." 1960–1988

In: *Gnóthi seauton : sto let klasických studií v Brně v osobních vzpomínkách i úřední korespondenci*. Weissar, Tomáš (editor); Modlíková, Klára (editor); Nechutová, Jana (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 39-59

ISBN 978-80-210-9254-9; ISBN 978-80-210-9255-6 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140950>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„Inu, abychom nenarazili.“ 1960–1988

Šedesátá léta se na brněnské univerzitě, z politických důvodů přejmenované na Univerzitu J. E. Purkyně, nesla ve znamení rapidního nárůstu počtu posluchačů, který se projevil i na tehdejší Katedře starověké kultury. Noví posluchači byli oproti studentům předchozí dekády vybaveni základními znalostmi latiny (a někdy dokonce řečtiny), jejíž povinná výuka byla, byť v omezeném rozsahu, navrácena na některé střední školy. Nárůst počtu studentů byl spojen rovněž s potřebou nových vydání starších učebnic a tvorbou učebnic nových (takto vznikla např. skripta Radislava Hoška *Úvod do studia latiny*). Studentstvo i širokou veřejnost zajisté potěšilo také vydání *Encyklopedie antiky* (pod vedením Československé akademie věd), na níž se více či méně podíleli všichni členové katedry.

Zlatá šedesátá

Po krušném období padesátých let se celá univerzita nadechla a s nově proklamovanou efektivitou a modernizací vykročila do druhé poloviny století. Jakýmsi odrazem této nové doby je podoba celouniverzitní ročenky, která svým vydáním z roku 1964 upustila od tradičních úvodních bilančních projevů (mapujících mimo jiné celospolečenský vývoj) ve prospěch věcnosti a snad až technické strohosti.

Pro Katedru starověké kultury tato doba znamenala předání žezla mladší generaci – starověkých dějin se chopil Josef Češka, klasické archeologie Oldřich Pelikán, filologie pak Antonín Bartoněk a Antonín Hartmann. Profesor Hejzlar odešel v roce 1964 „mimo službu“, v témže roce zemřel nestor katedry profesor Novotný a o rok později brněnskou univerzitu ve prospěch Univerzity Karlovy opustil čerstvě jmenovaný profesor Hošek. Zásadní změnou v personálním složení katedry byly také historicky první ženy v pedagogického sboru – vědecká aspirantka Jana Nechutová a asistentka Daša Bartoňková, která se ujala výuky antické literatury po zesnulém profesoru Stiebitzovi (1961).

Ženský element jsme zastupovaly my dvě, no ale zejména paní Brunclíková, (...) která byla sekretářkou katedry. A to skutečně byl takový ten ženský element katexochén, ona paní docentka Bartoňková taky, já teda ne. (...) Pokud vás zajímá, jak jsme se tam měly jako ženské – dobře. (...) A musím říct, myslím si, že to stojí za zaznamenání, protože je to jev poměrně vzácný, že my jsme si s paní docentkou Bartoňkovou nikdy nepřelozily stéblo. Ba právě naopak, vždycky jsme spolu vycházely. A samozřejmě, že důvody by tady byly, ale nikdy se to nerealizovalo. Toho já si dodnes vážím.
/ z rozhovoru s Janou Nechutovou⁵⁵

Profesor Kudrna (historik – pozn. red.) nám říkal: „Vy dvě spolu nemůžete vydržet, jste ctižádostivé ženské, to se pohádáte.“ Ale my jsme si tenkrát před těmi lety řekly, že sebemenší věc, co by se nám nelíbila, si hned řekneme. A opravdu jsme to těch padesát let dodržovaly a dodnes jsme zůstaly velmi dobrými kamarádkami. **/ z rozhovoru s Dašou Bartoňkovou⁵⁶**

55 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Akademická kavárna, 21. října 2016.

56 Rozhovor s Dašou BARTOŇKOVOU. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, 1. prosince 2017.

Oslava 80. narozenin Františka Novotného, 1965. Zleva stojí Bartoněk, Janáček, Pelikán, Hošek, Češka; zleva sedí Ludvíkovský, Novotný a Hejzlar.

Zdroj: Archiv MU, Sběrka C III fotografie, inv. č. 988 společné foto

Příznivá atmosféra konce 60. let přála rychlému akademickému postupu, z mladých docentů Češky, Bartoňka a Hoška se tak stali mladí profesori. Jejich vědeckému rozvoji nahrávalo i množství mezinárodních konferencí (mimo jiné v Jeně, Berlíně nebo Římě). Jedna z nich (s názvem *Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra*, česky *Antika a dnešek*) se v roce 1966 konala také v Brně. Zúčastnilo se jí přes 200 zahraničních hostů, jež jistě přilákalo i mykénologické kolokvium organizované profesorem Bartoňkem, který se o zahraniční hosty vždy dokázal náležitě postarat.

Milý Mirku, přijedu asi s dvaceti epigrafiky dne 19. dubna do Znojma. Byl bys tak laskav a obstaral na ten den návštěvu sklípku? (...) Srdečně Tvůj Bartoněk. / z korespondence katedry, 1965⁵⁷

Příjemné chvíle prosycené záchvěvy svobody zažívala fakulta v době Pražského jara, o čemž svědčí i historka o pozvání textaře a hudebníka Jiřího Suchého na taneční večer pořádaný tehdejší proděkanem profesorem Bartoňkem. Suchý měl totiž zakázáno vystupovat.

Byl jsem předseda plesového výboru. (...) Bývalo to na stadionu. Zavedli jsme taneční pořádek, Stanislav Žaža tam jednou přišel a měl ho celý latinsky. (...) Někde bych to našel – *hora secunda ad domum eundum est*. (...) Profesor Češka byl vedoucím katedry, silně prosazoval stranickou organizaci, ale když mohl pro někoho něco udělat, tak udělal. Bartoněk tam měl nějaký vroubek, tak on navrhl, že by Bartoněk zase mohl udělat nějaký trest. (...) Tak bude organizovat ples. (...) Pozvali jsme Suchého, který tehdy nesměl vystupovat. Zorganizovali jsme večer na lodi, kde se jezdilo a tančilo. A holky tam chodily za Suchým a nechaly si ho podepisovat do indexu. (...) Paní Krčmová,

57 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 5.

to byla pracovnice na děkanátu, mi jednou říká: „Tondo, my tady máme nějakýho Suchýho? Tady přeče žádný Suchý není.“ Holkám to bylo jedno. / **z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem**⁵⁸

Mnozí s nadějí sledovali kroky ministra školství Čestmíra Císaře (ministrem 1963–1965) směřující k navrácení latiny do kurikula středoškolského vzdělávání. Téměř partyzánskou akci měli na svědomí profesor Bartoněk a doktor Prutký, když se jim pod falešnou záštitou ministra Císaře povedlo po mnoho let tajně monitorovat stav výuky latiny na moravských gymnáziích. To později vedlo k dnes již tradičním setkáváním latinářů.

My jsme tehdy udělali ještě s kolegou doktorem Prutkým takový menší podraz. Obeslali jsme gymnázia po celé Moravě s odkazem na ministra Císaře. On o tom nevěděl samozřejmě. Chtěli jsme zjistit, kdo kde učí latinu. (...) Tehdy se odpovídalo na každou otázku, když se myslelo, že za tím stojí nějaká významná osobnost. A tak jsme asi deset let měli přehled, jak se učí latina na Moravě. To nám pomohlo založit ta setkávání. / **z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem**⁵⁹

Latina je mrtvá, ať žije latina!

Pestrost a činnost aktivit na katedře byla v této době opravdu výrazná. Konaly se večery poezie, hrálo se divadlo (například Plautova Komédie o hrnci). Kroužek příznivců živé latiny s názvem „Sodalitas amicorum Latinitatis“ kolem sebe shromáždil Jan Šprincl. Patřil do ní mj. Jan Novák, známý hudební skladatel, básník a milovník latiny. Pro skupinu „Parasiti Apollinis“, jejímž byl spoluzakladatelem, psal a zhudebňoval vlastní latinské básně, jejichž znění nezřídka konzultoval nejen s Janem Šprincl, ale i s profesorem Ludvíkovským a dalšími, takže na Katedře starověké kultury byl téměř jako doma. Jan Novák je rovněž autorem opery *Dulcitius* na středověký latinský text Hrotsvity z Gandersheimu.

Pan doktor Šprincl byl velikým milovníkem latiny živé, což já pokládám čistě za hru, neboť k čemu je nám latina? Aby nám sdělovala obsahy, které jiní byli vytvořili a které mají být potomstvu sdělovány. (...) Ale pan doktor Šprincl uměl spojit oboje, protože mu nepochybně antická tradice a klasická humanita byly velice blízké kategorie, a přitom dokázal tu latinu uplatňovat jako konverzační jazyk, což je velice vzácný případ. (...) Utvořili takový kroužek, do kterého zvali – tehdy ještě žila taková ta vrstva starých brněnských dobrých českých rodin, ze kterých vycházeli zejména lékaři, ti měli ještě klasická gymnázia (...), setkávali se v Internacionálu a tam spolu hovořili latinsky. / **z rozhovoru s Janou Nechutovou**⁶⁰

Novák, to byl postrach klasické filologie. Jakmile se tam objevil, tak všichni prchali, protože on měl vždycky dotazy. Jen uviděl profesora Ludvíkovského a už volal: „Pane profesore, našel jsem další výraz pro červenku!“ Nebo prostě pro nějakého ptáka a tak. A Ludvíkovský prchal. / **z rozhovoru s Milošem Štědrněm**⁶¹

58 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

59 Ibid.

60 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Cukrárna Kolbaba, podzim 2014.

61 Rozhovor s Milošem ŠTĚDRNĚM. Brno, Ústav hudební vědy, 6. března 2017.

Normalizace

Postupné utužování poměrů po násilném ukončení pražského jara v srpnu 1968 se citelně dotklo i univerzity. V listopadu ještě proběhly v Brně stejně jako v jiných městech republiky studentské stávky, v lednu 1969 pak následovalo na filozofické fakultě protestní přerušování výuky na dobu jednoho měsíce. Účastníci protestu zamýšleli pracovat „na závodech, aby dosáhli lepší vzájemné informovanosti dělníků a studentů jako předpokladu porozumění“ (z katederní korespondence, 9. 1. 1969⁶²). Politický vývoj však již nezadržitelně mířil jiným směrem. Podobně jako v roce 1948 došlo k ideologickým prověrkám studentů i pedagogů, většina členů stávkových výborů byla vyloučena ze studia; akademičtí funkcionáři, kteří se jednoznačně postavili na stranu studentů, přišli o práci nebo emigrovali. Filozofická fakulta byla však těmito čistkami zasažena nejméně a brněnští klasičtí filologové byli naštěstí ušetřeni zcela, i když za politicky spolehlivé většina jejich členů považována rozhodně nebyla – Jana Nechutová vystoupila z KSČ sama, a sice po tzv. dubnovém plénu (zasedání ÚV KSČ v dubnu 1969, jehož závěry definitivně nasměrovaly politický vývoj k normalizaci), profesori Bartoněk a Hošek byli tzv. „vyškrtnuti“ (šlo o přijatelnější formu nejvyššího trestu, než bylo vyloučení; příslušný člověk přestal být členem strany, avšak bylo tomu tak spíše pro jeho pasivitu než aktivní prosazování momentálnímu vedení škodlivých názorů, které končovalo vyloučením).

Stejně jako v letech padesátých byla však Katedra starověké kultury chráněna jistou vzdáleností předmětu svého bádání od aktuální reality.

Tematika, kterou se členové Katedry starověké kultury zabývají, nepodléhá snadno módnosti a stěží lze do ní vnášet nějaké revizionistické a antisocialistické názory. / **ze zprávy Josefa Česky o činnosti katedry, 1970**⁶³

Na druhé straně to byla pohoda. (...) Oni nás nechali pracovat a my jsme jim do toho nemluvili, protože jsme ani nemohli. (...) (Vystoupení ze strany) mi hrozně vymlouvali, doktor Žaža i profesor Česka, že se to neomlouvá. A kupodivu se vůbec nic nestalo. / **z rozhovoru s Janou Nechutovou**⁶⁴

Zatímco například v Olomouci nebo v Praze po osmašedesátém normalizace řádila rukou tvrdou a (...) ti nejkvalitnější lidé museli odejít, v Brně tomu tak nebylo, i když řada lidí byla postižena. Velkou zásluhu na daleko lidštějších brněnských poměrech má pan profesor Milan Kopecký, jenž byl na přelomu šedesátých a sedmdesátých let proděkanem a děkanem. Pro jeho nelehký úděl mu kolegové říkali Mistr Campanus. Byl to vynikající odborník, troufám si říci náš nejlepší a nejplodnější medievista-bohemista druhé poloviny 20. století, jak už to tak v kraji bývá zvykem, doceněný více v zahraničí než doma. Byl tajný katolík a velmi dobrý člověk, který nezištně držel ochrannou ruku nad řadou kolegů. Žel jemu samotnému se podobné velkorysosti od kolegů nedostalo. (...) Na naší katedře byl v nemilosti pan profesor Bartoněk, paní profesorka Nechutová, jimž byl navzdory jejich odborným i pedagogickým kvalitám zastaven akademický postup. Profesor Bartoněk vzpomínal, že v první polovině 70. let nesměl jezdit na konference ani do zemí východního bloku. Kdysi nám líčil, že když jel na konferenci do Maďarska nebo do Arménie, do tehdejšího SSSR, cestoval v podstatě ilegálně, za své vlastní peníze a pod pláštíkem dovolené. Nemohl to ohlásit jako služební cestu, jel, protože ho to zajímalo. (...) Jak paní profesorka Nechutová, tak profesor Bartoněk jsou profesori v tom nejlepší smyslu ze staré školy, vědci, které žene zvědavost a zájem, touha něco objevovat – tedy postoj, který pana profesora Bartoňka provázel až do posledních dní jeho tvůrčího

62 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 5.

63 Ibid.

64 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Akademická kavárna, 21. října 2016.

a bohatého života a který paradoxně dnešní akademický provoz, zaklínající se vědou a excelencí na každém kroku, v řadě lidí spíše ubíjí. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**⁶⁵

Byli jsme před naším letopočtem. (...) Člověk se mohl příjemně zahrabat a ukrýt před běsněním živlů.
/ **z rozhovoru s Danielou Urbanovou**⁶⁶

Zcela ojedinělý je v tomto ohledu případ vědeckého aspiranta Víta Bubeníka, který v roce 1970 odjel do Itálie a do republiky se již nevrátil. Bubeník patřil mezi nejnadanější žáky zejména profesora Bartoňka, s nímž sdílel zájem o mykénštinu a řečtinu. Tyto a další zájmy po emigraci rozvinul na univerzitě v Athénách a konečně na kanadské Memorial University of Newfoundland, kde působí (už jako profesor emeritní) dodnes. V katederní korespondenci se dochovalo několik dopisů, v nichž později informoval své bývalé kolegy o svých současných aktivitách, a také telegram, jehož prostřednictvím se krátce po své emigraci se všemi rozloučil.

Že by v cizině chtěl zůstat, nezdá se nám být pravděpodobným, neboť vzal si jen kufřík s jedním oblekem a prádlem, skutečně jen na 14 dní – pak, co by v cizině dělal, když není ani inženýrem ani lékařem? (...) Pane profesore, buďte tak laskav, zatelefonujte Čedoku v Brně, tam přece musí vědět co a jak.
/ **z dopisu Oldřicha Bubeníka (otce), 5. 10. 1970**⁶⁷

Lituji, že jsem se nemohl se všemi osobně rozloučit a činím tak alespoň touto cestou. Vít Bubeník.
/ **telegram Víta Bubeníka adresovaný Katedře starověké kultury, 1970**⁶⁸

Zpočátku se mi to zdálo divné žádat současně o několik míst, ale zde je zvykem nacyklostylovat 100 aplikací a všechny rozeslat. (...) Zdejší Departments of Linguistics se zabírají příliš teoretickým výzkumem (a nebo využívají materiálu poskytovaného indiánskými jazyky), výzkum v Classics a Semitics je vyloženě zanedbáván. Považuji tedy za účelné usilovat o přechod do USA. Na nedostatek literatury si nenaříkám, produkce severoamerických univerzit je více než obrovská. / **z dopisu Víta Bubeníka z Kingstonu, 8. 2. 1971**⁶⁹

Moje činnost vědecká spočívá ve spolupráci s projektem „Computerized Reconstruction of Protolanguages“ (...), nepopiratelnou výhodou je, že veškerý obrovský lexikální materiál se kóduje pro computery, takže de facto nikdy nezastarává, zůstává otevřeným problémem. / **z dopisu Víta Bubeníka z Newfoundlandu, 13. 10. 1971**⁷⁰

Jednou z mála spojnic navenek apolitických členů katedry s režimem byla osoba dlouholetého vedoucího Katedry starověkých dějin profesora Češky, jenž byl v této době v pedagogickém sboru jediný členem KSČ.

Byl to člověk výrazně apolitický (...), ještě v 60. letech, kdy se začalo jeho vrstevníkům umožňovat, aby se habilitovali a aby se stávali proděkany, děkany a tak, (...) tak pan profesor Češka se nikdy politicky neangažoval a o kariéru příliš neusiloval, pouze stál v čele odborů. (...) A když potom nastala

65 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

66 Rozhovor s Danielou URBANOVOU. Brno, Akademická kavárna, 30. listopadu 2017.

67 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 5.

68 Ibid.

69 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

70 Ibid.

ta normalizační doba, on byl najednou předseda fakultní organizace KSČ, což jsme se nestačili divit. / z rozhovoru s Janou Nechutovou⁷¹

Ze vzpomínek pamětníků (viz jeho medailonek níže) vystupuje jako kontroverzní postava. Mnozí členové katedry nesouhlasili s jeho autoritativním a byrokratickým vedením a s jeho až servilním postojem k vyšším místům. Nespokojili se také s častým vysvětlením, že „něco zkrátka nejde, protože je to proti vládnoucí úloze strany a tečka“.⁷² A někteří snad dokonce spatřovali v jeho náhlém chopení se stranických funkcí jistý kariérismus. Na druhou stranu ovšem ze zachované korespondence vyplývá, že veškeré drobné či větší prohřešky svých podřízených Češka oficiálně vysvětloval v lepším světle a snažil se tak katedře a jejím členům pomáhat.

Nikdo z členů katedry se v průběhu událostí minulých let politicky neangažoval, (...) západní styky prof. Bartoňka mají ráz důsledně vědecký a nikdy politický, (...) pouze dr. Vít Bubeník odjel na podzim 1970 s Čedokem do Itálie a do vlasti se již nevrátil. Jsem však přesvědčen, že to bylo spíše z důvodu jeho vědeckých ambic než z důvodů politických. (...) S. Nechutová a s. Prutký vystoupili sice z KSČ, avšak kvůli desorientaci způsobené masovými sdělovacími prostředky. / ze zprávy Josefa Češky o činnosti katedry, 1970⁷³

Také z dalších jeho snah (např. z nebyvalého zapojení katedry do přípravy voleb na podzim 1971 – viz níže) a z oficiálních hlášení v ideologických otázkách je zjevné, že se především snažil vytvářet navenek bezproblémový obraz katedry a předcházet tak jakýmkoliv problémům.

Profesor Češka rozhodně nebyl vnitřně přesvědčený komunista, to si troufám říct. Pro něho to byla otázka jiná – jako katolík byl přesvědčen o potřebě loajality a poslušnosti. Byla to pro něho otázka řádu – řád je takový a není radno se mu vzepřít, protože z toho vznikají jen nepříjemnosti a zkáza. Pan docent Pelikán, který si se mnou občas povídal, když jsem z toho všeho býval jako začínající student zmatený, mě vždy nabádal k pochopení pro profesora Češku: „Víte, on je z těch, kteří si myslí, že když vytáhnete jednu cihličku, tak se ta stavba celá zboří.“ A tak on hlídal, aby někdo nevytáhnul ty cihličky, ale to by dělal v každém systému. / z rozhovoru s Petrem Peňázem⁷⁴

V otázce jeho náhlé změny politického postoje a přijetí funkce vedoucího katedry je třeba si uvědomit, že tou dobou, jak bylo naznačeno výše, nebyl na katedře opravdu nikdo, kdo by byl natolik politicky spolehlivý, aby ji mohl vést. Nebýt tedy profesora Češky, pravděpodobně by byl do jejího čela dosazen někdo cizí, což by mohlo mít pro chod katedry ve výsledku mnohem horší následky, a nebo by snad mohlo dojít k jejímu sloučení s jinou katedrou, a tedy k jejímu praktickému zániku. Toto si Češka pravděpodobně uvědomoval a rozhodl se do jisté míry obětovat pro blaho katedry. O to tíže pak nesl, pokud podobné oběti nebyli schopni jiní. Proti tomu, že se v tom snad mohl ukrývat jistý kariérismus, mluví navíc skutečnost, že profesor Češka, kromě toho, že působil jako proděkan pro vědu a výzkum, žádné závratné kariéry nikdy nedosáhl.

71 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Cukrárna Kolbaba, podzim 2014.

72 Ibid.

73 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 5.

74 Rozhovor s Petrem PEŇÁZEM. Brno, Středisko Teiresiás, 1. června 2018.

Proměny výuky v éře „akademické pakárny“

Následujících dvacet let znamenalo zakonzervování akademického života, kariérní postup byl prakticky nemožný a filozofická fakulta se tak postupem času stala fakultou odborných asistentů. Výuka byla ještě více než kdy předtím svázána režimními požadavky a zcela centralizována – vytvářely se velmi podrobné učební plány závazné pro všechny univerzity. Novou součástí fakulty se stal Ústav marxismu-leninismu (podobně byla na začátku 50. let založena Katedra dialektického a historického materialismu).

Předchozí katedry společenských věd podlely totiž ve své převážné většině antisocialistickým ideově politickým nátlakům a ustoupily od svého původního úkolu vychovávat marxisticko-leninisky uvědomělou, socialisticky exponovanou inteligenci. (...) Uvedené katedry a značná část jejich členů současně s ústupem od své revoluční politické orientace, a dokonce někdy v zásadním rozporu s ní, přešla na revizionistická stanoviska a výrazným způsobem podněcovala destrukci základních hodnot socialismu. / **z ročenky UJEP, 1976**⁷⁵

Konečně nelze zapomínat na tzv. povinný společný základ, jaký tehdy představovaly hlavně přednášky a cvičení z dějin mezinárodního dělnického hnutí a dějin komunistických stran nebo z marxismu a leninismu. Jako proletáři všech oborů jsme se vždy dokázali spojit, abychom tohoto společného nepřítelů nějak přelstili. Je poctivě třeba říci, že učitelé oněch předmětů nám až na zcela ojedinělé výjimky život nijak nekomplikovali. Místo stovek studentů se na přednáškách objevovalo několik zástupných dobrovolníků, kteří zaplnili prezenční arch všemi předepsanými podpisy, aniž by přednášející hnul brvou. / **ze vzpomínky Petra Peňáze**⁷⁶

Hlavním politickým tématem byl pochopitelně postoj studentů a vyučujících k sovětské okupaci. Tomu se věnuje nejen ročenka z let 1968–1975, ale i zpráva o ideologicky zaměřených seminářích, které vyučující z Ústavu marxismu-leninismu vedli se studenty. Jejich součástí byla diskuze nad tzv. *Poučením z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*. Jednalo se o dokument, dobře známý „předlistopadovým“ generacím, Konstatovalo se v něm zejména, že Československo se v roce 1968 nacházelo v krizi a vstup vojsk Varšavské smlouvy na československé území byl bratrskou pomocí. O průběhu těchto seminářů byl poté zpracován rozsáhlý zápis. V korespondenci katedry se také nachází doporučení zapojit diskusi o „Poučení“ do běžných hodin, a dokonce do státních zkoušek.

Část posluchačů vyslovila přání scházet se častěji (...), aby se mohli důkladněji připravit na polemiky s těmi, kteří obhajují nesprávné názory. (...) Zejména bude nutno podrobněji vysvětlovat padesátá léta, neboť u mnoha posluchačů jsou ještě silné pozůstatky negativistického hodnocení. (...) Na 21. srpen se posluchači přímo nedotazovali, lze však počítat, že asi dvě třetiny posluchačů budou vyžadovat dalšího usměrňování, aby se oprostili od emocionálních pozůstatků a vlivů vnějšího nezdravého názorového působení. / **ze zápisu fakultních ideologických seminářů, korespondence katedry, 1971**⁷⁷

Dobrym příkladem zvýšené politizace a povinného prokazování angažovanosti, kterému se nevyhnul nikdo ani na Katedře starověké kultury, jsou volby do zastupitelských orgánů, první po „krizi“, na podzim roku 1971. Velká část katederní korespondence z tohoto roku se věnuje prá-

75 HEJL, František. *Ročenka Univerzity Jana Evangelisty Purkyně: 1968–1975*. Brno 1976, s. 121.

76 PEŇÁZ, Petr. *Moje vzpomínky na dvacáté století*. Brno 2017, s. 4. (Nepublikováno.)

77 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

vě jim a zapojení jednotlivých pracovníků katedry do jejich přípravy a realizace, což byla oproti předchozímu období – alespoň co nám dovoluje zjistit zachovaná oficiální korespondence – novinka. Všichni vyučující bez výjimky museli (alespoň tedy „papírově“) agitovat ve svých hodinách nebo na studentských kolejích, hlídkovat v budově po dobu voleb, postarat se o výzdobu katedry nebo působit na „fakultním agitačním středisku“. Profesor Češka jakožto vedoucí katedry měl také za úkol zpracovat seznamy studentů, kteří se rozhodli volit na fakultě, v místě bydliště či dosud nebyli individuálně (!) osloveni. Volilo se 26. a 27. listopadu 1971 v budovách na ulici Arna Nováka a na Komenského náměstí.

Přesvědčujeme, chceme se reprezentovat jako škola stojící na pozicích socialismu, nepoužíváme žádné formy nátlaku a žádných administrativních forem práce. / **z oběžníku filozofické fakulty, 1971**⁷⁸

Nesetkali jsme se v žádném případě s nějakými provokačními otázkami ani s nechutí volit, naopak všichni posluchači se jednoznačně vyslovili v tom smyslu, že se voleb zúčastní a že budou uvědoměle volit kandidáty NF. Někaké osobité názory posluchači neprojevovali, snad i z toho důvodu, že hovořili vždy s učiteli, před kterými cítí větší, či menší ostych. / **Josef Češka o přípravě voleb, 1971**⁷⁹

Dr. Jana Nechutová – členka agitační dvojice pro koleje na Gorkého 14 a beseda se studentkami o organizaci a významu voleb 3. 11. 1970, individuální agitace ve IV. ročníku latiny / **ze Zpráv o individuálním zapojení členů Katedry starověké kultury do přípravy a provedení voleb, 1971**⁸⁰

Studenti nově přijímaní do studia nezřídka společně s rozhodnutím o přijetí dostávali zprávu o tom, že jako studenti univerzity musí plnit i mimostudijní společenské závazky.

Přiložen byl ještě další strohý dopis, který mě informoval, že mi jako studentovi univerzity vzniká závazek společenské a politické praxe, přičemž prvním úkolem bude vykopat příkop pro kabeláž nového transformátoru na fakultě přírodovědecké. Byl jsem za své přijetí vděčný a příkop jsem vykopal. Svou naivitu a nedostatečnou asertivitu v těchto politických otázkách jsem ovšem pochopil z toho, že jsem se argumenty o povinné praxi nechal zmást zjevně jako jediný. / **ze vzpomínky Petra Peňáze**⁸¹

Studenti – muži trávili v průběhu studia určitý čas výukou na vojenské katedře, kam museli po dva roky docházet náhradou za část povinné vojenské služby, které už pak po skončení studia nemuseli absolvovat dva roky jako ostatní, ale jen jeden.

Každý pátek jsme chodili do kasáren na Kraví hoře (...), jsou to takové velmi hnusné baráky, původně to myslím byla kasárna SS. Tam jsme měli nějaké vojenské předměty, pořadová cvičení, zacházení se zbraní. My jako filosofové, technicky nezdatní, jsme byli spojaři a učili jsme se obsluhovat radiostanice, které navíc, i bez našeho přičinění, očividně nefungovaly, takže to bylo nesmírně komické. (...) Byli jsme zvyklí pohybovat se na fakultě mezi většinou kultivovanými a inteligentními lidmi, a pak jsme přišli sem mezi zamindrákované hlupáky, kteří na nás řvali, ponižovali nás a až na výjimky nebyli schopni jakékoliv racionální komunikace. Takže to byl docela kulturní šok. (...) Na závěr bylo měsíční soustředění v Novém Městě nad Váhom a to tedy, jak říkali naši starší kolegové, byl prý opravdu děs a běs. Mě to naštěstí už minulo, protože přišel převrat a všechno tohle vzalo za své a místo hraní si na socialistické

78 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

79 Ibid.

80 Ibid.

81 PEŇÁZ, Petr. *Moje vzpomínky na dvacáté století*. Brno 2017, s. 1. (Nepublikováno.)

vojáky jsme si na druhé straně Dunaje užívali archeologické brigády v rakouském Carnuntu. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**⁸²

Rozhodli jsme se tehdy podat hromadnou stížnost na takovou organizaci studia, která činí vojenské povinnosti součástí vysokoškolských studijních závazků, a žádali jsme úplné vyřazení vojenské přípravy ze studia. Základem našeho plánu bylo rozšířit podpisové archy a sehnat dostatek podpisů mezi studenty vysokých škol, ale právě tato myšlenka, mnohem víc než sám protest proti vojenské přípravě, vylekala vedení fakulty více než jiné moje tehdejší aktivity. Navštívilo mě postupně několik funkcionářů Socialistického svazu mládeže, kteří se nejprve snažili tvrdit, že žádat změny v otázkách vojenské služby je nezákonné a protiústavní. Když se ukázalo, že tento argument náš studentský výbor nepřijímá právě s ohledem na zákon a ústavu, upustili od něj a jednání převzalo vedení fakulty, které postavilo věc jednodušeji a mocensky: buď veřejné podpisové akce, nebo diplom. Je třeba přiznat, že jsme si ani dobou, ani svou věcí nebyli tenkrát ještě natolik jisti, abychom hrdinně vydrželi do konce a ověřili si, zda vyhrůžky byly myšleny vážně. Svěsili jsme prapor, i když je docela možné, že kdybychom byli vytrvali, vzalo by to vedení fakulty stejně sportovně jako mé odmítnutí přihlášky do KSČ. / **ze vzpomínky Petra Peňáze**⁸³

Oborové předměty na katedře jako takové však zůstávaly nadále aktuální politickou situací zcela netknuty. Studium si bylo navíc možné zpestřit rovněž exkurzemi – do jižních Čech (1965), do Prachovských skal (1970), do Berlína (1971), na Slovensko (1972), do muzeí v Drážďanech a v Berlíně (1975), do Prahy na výstavu skythského umění (1976) a opět do Prahy (1979). Stejně jako dnes se pravidelně pořádala tzv. studijní soustředění (v tehdy nedávno vybudovaném Učebním středisku na Cikháji), jejichž program se od sedmdesátých let příliš nezměnil. Dnešní studenty by možná jen šokoval budíček o půl sedmé ráno. (Nemluvě o výběrové přednášce *Pozdně antická a starokřesťanská historiografie* prof. Češky, kterou nalezneme v rozvrhu z roku 1973 v čase 6:40.)

Sedmdesátá léta přinesla i některé personální změny. Do důchodu odešli profesori Hartmann a Ludvíkovský. V roce 1972 zemřel profesor Hejzlar, jenž byl ještě rok před smrtí na katedře veden jako externí vyučující. V témže roce nastupuje na katedru nová sekretářka Marie Brázdová, která dle osobního hodnocení prof. Češky konečně zjednala pořádek v administrativě. Snad právě s jejím příchodem souvisí skartace prastarých předválečných razítek semináře pro klasickou filologii, o níž se v korespondenci dochoval z této doby záznam (další výměna razítek přišla pak v roce 1979, kdy byl modernizován název univerzity – přestala být „universitou“).

Paní Brázdová, to byla dáma zralého věku, která podle slov pamětníků prošla vzdělávacím ústavem pro maďarské aristokratky. Vládla řadou cizích jazyků staré dobré Evropy a zažila velmi mnoho. Zvykla si sloužit různým pánům a ráda nás poučovala o zásadách, jak vyjít s vrchností: „Andílku můj drahý, holoubku můj milý,“ začínala vždy s vážnou tváří, „se vším se dá vždycky něco dělat, ale hlavní je umět se trochu ponížit.“ / **ze vzpomínky Petra Peňáze**⁸⁴

Roku 1977, v pouhých 43 letech náhle zemřel Jan Beneš, žák profesora Hejzlara, odborný asistent a specialista na numismatiku a římské vojenské jednotky v dolním Podunají. Na katedře od roku 1966 přednášel klasickou řečtinu a vedl cvičení z latiny. Novou posilou katedry se stal vědecký pracovník Jan Šprincl, dříve externí vyučující a nadšený propagátor živé latiny, který zde vyučoval mj. kurzy latinské stylistiky a byl také, jak se dovídáme z katederní korespondence,

82 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

83 PEŇÁZ, Petr. *Moje vzpomínky na dvacáté století*. Brno 2017, s. 8. (Nepublikováno.)

84 Ibid.

referentem bezpečnosti práce. Dále nastoupily odborné asistentky Marie Vodová (později Parodyová), jejíž specializací byla klasická archeologie, zastávala funkci tajemnice katedry a měla na starosti „výzdobu prostor“, a Květa Rubešová, „odborná instruktorka“ se specializací na latinskou lingvistiku. Ke konci 80. let pak rozšířily řady zaměstnanců katedry ještě asistentky Daniela Urbanová (latina) a Jarmila Bednaříková (starověké dějiny). Poměr sil na katedře se tedy pomalu převracel ve prospěch ženského elementu.

Ačkoliv byla sedmdesátá léta vzhledem k výše popsaným politicky motivovaným změnám výuky a akademické práce spíše nepříjemným obdobím, pracovníci Katedry starověké kultury rozhodně neklesali na mysli a dovedli si chvíle na fakultě zpříjemnit, jak dokládá tradice vaření vepřové hlavy, na kterou vzpomínají pamětníci.

To bylo nějak ke konci sedmdesátých let, co se na katedře po několik let udržovala taková pěkná tradice – vařila se tu vepřová hlava. Profesor Hartmann bydlel nedaleko, tak vždycky donesl z domu pěkně okurčičky, a voda se k tomu samozřejmě také nekonzumovala. (...) Jestli se to vařilo přímo na katedře, to už nevím. Možná tu byl nějaký vařič ve fotokomoře. Tam byla všelijaká zařízení.
/ z rozhovoru s Janou Nechutovou⁸⁵

Nucený návrat klasické filologie do izolace

Z hlediska badatelské činnosti katedry bylo výrazným handicapem celého období komunismu, že její členové nemohli udržovat styky se západními kolegy, resp. pouze ve velmi omezené míře. Příznivější situace byla v tomto ohledu v 60. letech, tehdy se podařilo navázat cenné zahraniční kontakty zejména profesoru Bartoňkovi, a sice s Johnem Chadwickem, rozluštitelem tzv. lineárního písma B, který dokonce dvakrát zavítal přímo do Brna – jednou jako host konference *Antika a dnešek* v roce 1966, podruhé v září roku 1970. Díky přehlednému vyúčtování jeho druhého pobytu adresovanému ekonomickému oddělení rektorátu víme, že jej tehdy profesor Bartoněk vzal na výlet do Kralic a do Třebíče a v Brně navštívili divadelní představení. Ubytován byl v hotelu Slavia, a ačkoliv byla jeho přednáška mimo semestr, studenti měli možnost obdržet potvrzení o účasti na ní, aby získali 50% slevu na dráhu.

Stalo se to tak, že jsem napsal jakýsi článek anglicky o znaku číslo, myslím, 25. Chadwick jej označoval A2, jiná samohláska než A. Mně se podařilo dokázat, a to se dnes uznává, že to A2 je vlastně H, s předchozím S, které se změnilo v H. To jsem napsal do článku, který se dostal na základě výměny se zahraničím, která u nás na fakultě docela fungovala, do athénské knihovny britské školy. Tam si to Chadwick přečetl a napsal mi, že se mu to zdá. To mě samozřejmě povzbudilo. Nenapadlo mě, že bych se s ním někdy dostal do kontaktu a že by to pokračovalo dál. (...) To on tady byl dvakrát, poprvé na mezinárodní konferenci *Antika a dnešek* v 66. roce. (...) Pak tu byl v 70. roce, už tu byli Rusi. To už se nad námi stahovaly mraky. On sám mi řekl, že kdybych měl nějaké potíže, ať mu napíšu, že studuji tirinthské tabulky psané v lineárním písmu B. Tam se samozřejmě žádné tabulky nenašly, tak podle toho se mělo poznat, že něco není v pořádku. V roce 1972 jsem skutečně měl nějaké potíže a napsal jsem mu to. On mi odepsal, že je to zajímavé, že jste se dozvěděl i v ČSSR, že se nyní objevily v Tirthu tabulky. Prostě na to zapomněl. / z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem⁸⁶

Bylo zásluhou právě Johna Chadwicka, že se profesor Bartoněk později mohl několikrát účastnit západních mykénologických kongresů, a to dokonce ještě i v době normalizace. Zdaleka ne vždy to však bylo jednoduché.

85 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Akademická kavárna, 21. října 2016.

86 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

Organizace British Academy mě pozvala – zase zásluha Chadwickova – ve skupině deseti lidí z ČSR na nějaký pobyt v Anglii. Mně to nedovolili, jeden Angličan pak vyjednal, že pět z deseti vybere česká strana a druhých pět anglická. Zásluhou Chadwicka jsem byl v té anglické. / **z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem**⁸⁷

Kromě Johna Chadwicka se tu a tam podařilo pozvat do Brna i jiné zahraniční hosty, nebylo to však v takové míře, jak jsme na to zvyklí v současnosti. Tak například roku 1979 zde přednášel rektor soluňské univerzity prof. Konomis, v témže roce Brno navštívil také prof. Kühnert z Jeny. Že se jednalo o rok na zahraniční návštěvy skutečně bohatý, dosvědčuje výzva z děkanátu, zachovaná v katederní korespondenci, že je třeba „dodat“ 10 posluchačů na besedu se sovětským diplomatem.

Omezené byly též možnosti publikační, obzvláště pokud šlo o zahraniční periodika. Chtěl-li někdo něco takového uveřejnit, musel počítat se značnou byrokracií a doufat, že několikery ideologický souhlas, který byl k tomu nutný, vůbec dostane.

Předložené české znění článku „Surget novus populus“, který připravila dr. Jana Nechutová, CSc., pro časopis Internationale DIALOG Zeitschrift, je po stránce odborné i ideologické zcela vyhovující, a proto dávám souhlas k jeho překladu do němčiny a k jeho odeslání redakci uvedeného časopisu ve Freiburgu v NSR.

Brno 14. X. 1971, prof. dr. Josef Češka, CSc., vedoucí katedry starověké kultury

Článek vyhovuje po stránce ideologické a odborné a může být otištěn v zahraničí.

Brno 24. 10. 1971, prof. dr. J. Kudrna, DrSc., prorektor UJEP

Souhlasím s odesláním článku redakci příslušného časopisu.

doc. dr. Jaroslav Burian, CSc., proděkan

/ ideologický souhlas k článku Jany Nechutové, korespondence katedry, 1971⁸⁸

Ovšem i publikace na domácí půdě byla často spojena s jistými povinnými úlitbami vyšším místům, jak dokládá následující úryvek z dopisu adresovaného prof. Hoškovi. S prosbou o radu se na něj v souvislosti s přípravou výstavy *Antické umění v československých sbírkách* obrací klasická archeoložka a pracovnice Moravského zemského muzea v Brně Věra Hochmanová-Vávrová:

Čím častěji totiž procházejí výstavou, tím více ideologických nedostatků tam nalézají, neboť se v instrukcích nedovídají nic o třídních svárech, jejichž dokladem je – asi – i antické umělecké řemeslo. Snažili jsme se zalepit tuto vadu úvodním citátem z B. E. (pravděpodobně míněn Bedřich Engels – pozn. red.), který oceňuje nadčasovou platnost antického umění – marně. Žádá se po nás urychleně citát v rozsahu aspoň jednoho odstavce, který by marxisticky shrnul význam řecko-římské kultury pro naši ke komunismu spějící současnost. / **z korespondence katedry, 1977**⁸⁹

Omezené byly přirozeně také možnosti zahraničních studijních výjezdů, i když tu a tam se někomu přece jen vycestovat podařilo.

Převládaly samozřejmě výjezdy do zemí východního bloku, kterým se v časech mého studia už kdekdo snažil vyhnout. Hlavně rusisté se děsili povinnosti strávit prázdniny nebo dokonce celý semestr na stavbě vepřina v nedozírných ruských stepích a bez použití běžné techniky. Existovaly však i příležitostné výjezdy do Anglie, Francie nebo Itálie a ve čtvrtém roce mého studia se stalo,

87 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

88 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

89 Ibid.

že fakulta neměla vhodné kandidáty k naplnění kvót na výjezd do Itálie. Padla tedy nabídka, že pokud zvládnou během jednoho semestru italštinu, mohou nabídky využít jako latinář. Italštině jsem se nebránil, a tak se cesta uskutečnila. / **ze vzpomínky Petra Peňáze**⁹⁰

Socialistická rutina

O následujícím desetiletí (1980–1989) písemné prameny převážně mlčí, korespondence katedry z tohoto období se totiž nezachovala. Významnou změnou zachycenou alespoň v ročenkách bylo však vystřídání profesora Češky na pozici vedoucího katedry. Jeho nástupcem byl docent Stanislav Žaža, rusista, který však byl také absolventem latiny. Pamětníci na toto období vzpomínají jako na poměrně klidné a příjemné. Stejně jako hladinu politického dění obecně nečeřily žádné převratné události, plynul i život na fakultě v intencích jakési „socialistické rutiny“ – víceméně v zajetých kolejkách. Kolem poloviny 80. let pak již bylo ve vzduchu cítit určité uvolnění.

Tehdy ten život na fakultě plynul úplně jinak. To prostě člověk ráno přišel, a pokud neučil, tak si dal kafičko, cigárko, a podebatoval s kolegy o tom, co je v oboru nového, jaká kniha vyšla a samozřejmě taky kdo s kým a tak. Filozofové byli od devíti hodin ráno nalezí v Čápovi a tam si dávali první inspirační pivo, studenti se zase o něco později občerstvovali v Akádě (v Akademické kavárně – pozn. red.). / **z rozhovoru s Danielou Urbanovou**⁹¹

Já jsem nastupoval v roce 86, když začaly v Sovětském svazu tát ledy, takže někteří si už dovolili nám na přednáškách neříkat ‚soudruhu‘, i když někteří úslužní horlivci nám tak říkali až do posledních dní socialismu, což mě uráželo. A občas si někdo dovolil i nějaký ten vtípek na adresu rozviklaného režimu. (...) Jediné místo, kde se zastavil čas někdy v 50. letech, to byla vojenská katedra. Ale těm vojákům opravdu nebylo dáno, to byli prostě nejbližší z nejbližších, říkalo se, že tohle dělali lidi, co nebyli použitelní ani pro tehdejší socialistickou armádu. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**⁹²

Z nákupního seznamu klasických filologů

Hojná až přebujelá administrativní korespondence katedry odhaluje i starosti zcela všedního charakteru. Žádný akademik přece nemůže existovat bez kvalitního nábytku (v roce 1972 byla tedy bohemistice solidárně věnována otáčecí sedačka), osvětlení (v průběhu 70. let byl pořízen neobvykle vysoký počet stolních lamp, zachována je i jejich katalogizace), zásoby papíru (v roce 1965 fakultní oběžník informoval o akutním požadavku šetření papírem, klasičtí filologové vhodně reagovali oprášením listin s hlavičkou z období první republiky) a psacího stroje, zvláště pokud se jedná o stroj značky Consul. Kanceláře klasických filologů byly pravidelně uklízeny vysavačem značky Jupiter. Do všední reality patřily i všudypřítomné fotografie prezidenta republiky (v roce 1972 katedra takto pořídila sedm exemplářů portrétu Ludvíka Svobody) a samozřejmě vyzdobené nástěnky.

90 PEŇÁZ, Petr. *Moje vzpomínky na dvacáté století*. Brno 2017, s. 7. (Nepublikováno.)

91 Rozhovor s Danielou URBANOVOU. Brno, Akademická kavárna, 30. listopadu 2017.

92 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

Zvláštní kapitolou v dějinách údržby byla velká rekonstrukce zařízení knihoven klasické filologie probíhající v roce 1973. Knihovní fond se v této době rozrostl do chodeb a poslucháren a žádal si výroby nových regálů. Místnosti knihovny bylo také nutné vybavit podlahovou krytinou – jedna totiž disponovala parketami, druhá pouze „potrhaným linoleem“.

Mezi méně příjemné události pak bezesporu patřila krádež odlitku hlavy vousatého Dionýsa (zmizela z katederní chodby na počátku října 1976) a dvou mramorových fragmentů, odcizených z násilně otevřené vitríny v lednu 1977. O případném objevení a navrácení ukradených předmětů nevyčísitelné hodnoty prameny mlčí, dá se tedy předpokládat, že k odhalení pachatelů nedošlo. Prostory katedry byly rovněž postiženy živly, v roce 1973 byly čerstvě vymalované chodby a některé místnosti vytopeny. Jednalo se o havárii dva roky starého vodovodního potrubí – že by se tedy historie opakovala? (K podobné havárii došlo nedlouho po otevření dnešní nově zrekonstruované budovy A, jelikož se však Ústav klasických studií přesunul o patro níže, byli tentokrát vytopeni především slavisté).

Osobnosti

Josef Češka (1923–2015)

Josef Češka zasvětil brněnské univerzitě téměř celý svůj život. Na počátku 70. let se stal na dlouhou dobu vedoucím Katedry starověké kultury a působil také několikrát jako proděkan. Vyučoval především dějiny starověku a jeho badatelský zájem směřoval do období pozdní antiky (jeho důstojnou nástupkyní se v tom směru stala Jarmila Bednaříková). V jedné ze svých publikací zpracoval mj. vztah mezi křesťanstvím a římským státem, studentům starověkých dějin je také důvěrně znám jako znalec Ammiana Marcellina, jehož dílo v celém rozsahu do češtiny přeložil vůbec jako první. Pohledy pamětníků na jeho osobnost a na dobu jeho působení v čele katedry, jak již bylo naznačeno výše, se poněkud různí. Nicméně srovnání různých svědectví a pramených materiálů jasně ukazuje, že jakkoliv byly jeho postoje možná až příliš opatrné a v zajetí byrokracie, leželo mu na srdci především blaho katedry jako celku.

Byla to nepříjemná doba. Jak říkám, profesor Češka podle mého mínění je kvalitní člověk, je člověk charakterní, ale byl to zbabělec. I když možná že je to příliš tvrdé slovo. Byl opatrný a byl toho názoru, že většina věcí prostě nejde, takže je lépe se do nich nepouštět. My jsme ho ironizovali takovým úslovím „inu, abychom nenarazili“. (...) Dbal na to, aby se respektovala tzv. vedoucí úloha strany. (...) Ale nikoho nevyhodil. Podle mého mínění nikoho nepronásledoval. Někteří kolegové jsou jiného názoru, ale já jsem o tom přesvědčena. / z **rozhovoru s Janou Nechutovou**⁹⁴

Myslím si, že byl neprávem považován za takového trošku suchara a za člověka po politické stránce velmi opatrného, protože to určitě nebyl. Když tehdy jako proděkan v aule představoval práce, které uspěly v rámci SVOČ, uvedl práci jedné studentky tímto způsobem: „Příspěvek se zabývá chováním šestiletých dětí na ministerstvu školství...“ načež celá ta naplněná aula – on tam vždycky dovedl ty lidi dohnat, takže bylo plno – vypukla ve smích. A on, když jej chtěl zarazit, tak pravil: „No co? Tady mám MŠ, tak pro mě je to ministerstvo školství.“ No a když smích ještě

93 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

94 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Cukrárna Kolbaba, podzim 2014.

Josef Češka

Zdroj: Fotoarchiv ÚKS

zesílil, tak on na celou tu aulu pravil: „No co, však někdy to i vypadá, jako by tam ty šestileté děti byly.“ (...) Byl totiž neobyčejně spravedlivý, neměl tady řekněme nějaké blízké kamarády a pro-
sazoval třeba zásadu, že o prázdninách je třeba vybrat si dovolenou. Takže to byla jedna taková
animozita vůči němu. On prostě nedovedl preferovat určité skupinky a měřil všem stejně. / **z roz-
hovoru s Jarmilou Bednařikovou**⁹⁵

Profesor Češka je velice zajímavá postava, vzpomínám na něj rád a s respektem. Byl to filolog
a historik ze staré školy, odborník naprosto precizní, jeho dílo je poctivé a po odborné stránce
se nikdy nezpronevěřil a nebyl poplatný režimu. Moje zkušenost s ním byla veskrze pozitivní, mě
bavily dějiny starověku, i když většinu lidí asi ne, že to bylo suché. Byl velice obávaný zkoušející,
ale ani to se mi nepotvrdilo, ta zkouška byla velice příjemná. Problém byl v tom, že jako vedoucí
katedry byl poněkud suchý byrokrat a možná až přehnaně ustrašený, ve stylu „hlavně, aby z toho
něco nebylo“. (...) Rozhodně to ale nebyl člověk mocichtivý. (...) Z toho asi plynulo, že poměry za
jeho vedení byly takové sešněrované. Každopádně zajímavé bylo, že po roce 1989 na něm bylo
vidět, jak ožil. Na katedru docházel už jako profesor emeritus a byl to úplně jiný člověk, vlídný,
uvolněný a se smyslem pro humor. Zřejmě se tehdy vyjevily jeho názory, které skrýval. / **z rozho-
voru s Luborem Kysučanem**⁹⁶

Myslím, že profesora Češky se všichni tak trochu báli. Ta hierarchie ústavu prostě byla jasná, byla
tam paní sekretářka, která byla zcela oddána vedoucímu katedry. (...) Pan profesor byl opravdu
obávaná osoba a myslím, že všechny trochu držel v šachu. (...) Byl to jediný pravý katolík, kterého
nevyhodili ze strany. / **z rozhovoru s Danielou Urbanovou**⁹⁷

Antonín Bartoněk (1926–2016)

Profesora Bartoňka mají v živé paměti mnozí studenti, neboť i přes svůj pokročilý věk téměř
do poslední chvíle stále aktivně působil jako vyučující na Ústavu klasických studií – nepřer-
tržitě od roku 1952. Za dlouhou dobu své akademické dráhy byl několikrát vedoucím kated-
ry, resp. později ústavu, kromě toho také proděkanem (v tomto úřadu se v roce 1969 zúčastnil
pohřbu Jana Palacha s děkanským řetězem na prsou), a také předsedou akademického senátu
fakulty a univerzitním promotorem. Studenty vyučoval klasické řečtině i latině, jeho vědec-
kou specializací však byly římské dialekty a zvláště mykénština – za všechny publikace z této
oblasti jmenujme *Handbuch des mykenischen Griechisch* (2003). Světový věhlas brněnské klasic-
ké filologii získal v roce 1958 publikováním své slavné studie, kterou přispěl k rozluštění tzv.
lineárního písma B. Znamé je jeho přátelství s předním britským mykénologem prof. Johnem
Chadwickem. Pohlednice od Chadwicka ve starověkém jazyce svého času vzbudila značný roz-
ruch v řadách bezpečnostních složek, které text nedokázaly rozluštit a musely tedy věřit adre-
sátovi, který jim ho laskavě přeložil.

Do nedávna, kdy jsem s ním hovořila naposledy, byl s to jmenovat jednotlivé ročníky absolventů
– u žen jejich jména dívčí i ta po sňatku, u chlapců, kterému fandili fotbalovému mužstvu apod.
V každém z nás viděl člověka hodného své pozornosti, osobu hodnou zapamatování. (...) Nevy-
nechal žádnou příležitost předat komukoliv střípek znalostí o milovaném Řecku. Přitom tak činil
noblesně, bez jakéhokoliv náznaku, že snad poučuje nevzdělané hordy. O tom svědčí kromě řady
poutavých knih i chvíle, kdy jej jako proslulého mykénologa žádali o konzultaci zájemci o určení

95 Rozhovor s Jarmilou BEDNAŘÍKOVOU. Brno, Ústav klasických studií, 7. prosince 2017.

96 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

97 Rozhovor s Danielou URBANOVOU. Brno, Akademická kavárna, 30. listopadu 2017.

Antonín Bartoněk a Zdeněk Zlatuška na exkurzi ve Varnsdorfu, 1965
Zdroj: Fotoarchiv ÚKS

úlovku sobotní houbařské výpravy. Pan profesor nikdy neztratil svůj vlídný, široký úsměv a jistě stále znovu trpělivě opakoval, že Pausaniás sice spojoval název Mykén s houbou – řecky *ὁ μύκης* –, a snad i dodal obě verze příslušné části mýtu. Nakonec však rozumně konstatoval, že mykologii, jež je odvozena od stejného řeckého *ὁ μύκης*, rozumí jen velmi nedostatečně, a předal telefonní číslo na příslušnou poradnu. / **ze vzpomínky Ireny Radové**⁹⁸

To byl skutečně renesanční člověk a měl smysl pro humor. Dnes se paradoxně tvoří vrstva univerzitních profesorů, kteří jsou nafoukaní – podle mě je to jakási substituce někdejších šlechtických titulů. Ale on byl skutečně pravý opak – vstřícný, přátelský, ale přitom měl tu autoritu, která prostě byla vnitřní. Takže na něj vzpomínám jen v dobrém, a kdybych vzal lidi, kteří se výrazně zapsali do historie ústavu, tak je to on na prvním místě. A navíc on patřil do té první ligy v mezinárodním formátu, tím je výjimečný. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**⁹⁹

My jsme jako ročník velice Bartoňka milovali. Kritizovali jsme jeho slečnu a tak dále. Ale milovali jsme ho nejen my latináři, ale vůbec všichni – tenkrát byla latina povinná pro všechny filology, takže učil i latinu pro germanisty, anglisty a další. My jako latináři jsme si na Bartoňka dělali velký nárok, že je náš. Taky nám dával o dvě hodiny víc. / **z rozhovoru s Dašou Bartoňkovou**¹⁰⁰

Na profesoru Bartoňkovi si velmi cením mimo jiné to, že byl ochoten se podělit o své vědecké kontakty v zahraničí a člověka doporučit. (...) Když jste někde řekli, že jste žák profesora Bartoňka, znamenalo to, že jste všude měli otevřené dveře. / **z rozhovoru s Danielou Urbanovou**¹⁰¹

98 RADOVÁ, Irena. Profesor Antonín Bartoněk zemřel. *Universitas*. 2016, (2), s. 71.

99 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

100 Rozhovor s Dašou BARTOŇKOVOU. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, 1. prosince 2017.

101 Rozhovor s Danielou URBANOVOU. Brno, Akademická kavárna, 30. listopadu 2017.

Jan Šprincl (1917–1989)

Jan Šprincl pocházel z Bohumínska, kde strávil dětství, gymnaziální studia však již dokončoval v Brně, kde se také později zapsal ke studiu klasické filologie na filozofické fakultě. Z důvodu uzavření vysokých škol nacisty musel studium přerušit a dokončil je až po válce. Posléze nějakou dobu působil jako gymnaziální profesor, jako odborný knihovník v Univerzitní knihovně a jako tlumočník z angličtiny, francouzštiny, němčiny a ruštiny. Už z toho je zjevné, že jeho jazykové schopnosti byly zcela výjimečné. Když se roku 1973 po odchodu profesora Ludvíkovského do penze uvolnil úvazek na Katedře starověké kultury, začal zde vyučovat latinskou stylistiku, přičemž jeho vyučovacím jazykem byla většinou – jako za starých časů – latina. Odborně při tom sledoval českou překladatelskou činnost v oblasti antické literatury (výsledkem této práce jsou skripta *Vývoj českého překladu z antické literatury*, 1977) a různé dílčí lingvistické otázky. Sám také překládal Plauta a Pindara, ovšem mnohem více proslul svými překlady z češtiny do latiny a klasické řečtiny. Troufl si dokonce na tvorbu básníka Otokara Březiny, jehož dílo přeložil celé. Rovněž tak sbírku *Kytice* Karla Jaromíra Erbena, libreto Jaroslava Kvapila ke Dvořákově *Rusalce* a výběrově i další českou poezii. Jakožto příznivec živé latiny stál u zrodu spolku „Sodalitas amicorum Latinitatis“, brněnské skupiny intelektuálů, kteří pěstovali latinu jako živý komunikační jazyk. Patřil mezi ně např. známý hudební skladatel Jan Novák. Na své okolí působil Šprincl většinou jako podivín. Byl to člověk hluboce věřící, fascinovaný mystikou a symbolikou čísel, který se, jak vzpomínají pamětníci, i přes svou mírnou povahu dokázal velmi plamenně rozohnit nad zkažeností současného světa a jeho apokalyptické vize pak nebyly k zastavení. Není tedy divu, že mu režim příliš nepřál a on nikdy nedosáhl žádné vyšší akademické hodnosti, ač by na to jeho schopnosti a znalosti zajisté stačily. Závěr života pak strávil zcela v ústraní a zemřel bohužel těsně před sametovou revolucí.

Doktora Šprincla pamatuji už jen velmi málo. (...) Ten měl obrovské filologické znalosti jako málokdo tady na té katedře. Ten opravdu tou lingvistikou žil. / **z rozhovoru s Jarmilou Bednaříkovou**¹⁰²

Pan doktor Šprincl četl s těmi studenty, vůbec si to neumím představit (...), řecky a údajně to překládali rovnou do latiny. / **z rozhovoru s Janou Nechutovou**¹⁰³

Výuka s doktorem Šprinclm byla totiž vedena latinsky, byla to jeho podmínka, když nás začal učit řečtinu. Ale nalijme si čistého vína – my jsme toho příliš nenamluvili, byla to spíše pasivní komunikace. Mně připadalo nesmírně inspirativní poslouchat jeho výklad (...), jeho latina byla velice elegantní na poslech, dobře srozumitelná, a navíc byl tak výklad věcnější. Přece jen bylo zřejmé, že i pro něho je to jisté komunikační omezení, takže se držel logičtější struktury věty a nebyl to takový volný řetěz asociací jako v češtině. / **z rozhovoru s Petrem Peňázem**¹⁰⁴

Šprincl, to je zvláštní osobnost. Totiž v tom smyslu, že on měl osudy, že se mu nepodařilo dost dobře naplnit to, o co usiloval. (...) Víím, že věřil na čísla, že na střední škole kdysi na to někdo přišel a napsal nějaké číslo na stěnu a on utekl. On se nikdy vlastně neoženil, byla to trochu rozporuplná osoba. Já bych řekl, že to byl nesmírně hodný člověk. (...) Měl jsem jednu takovou rozlučkovou řeč na jeho pohřbu na centrále (Ústřední hřbitov – pozn. red.). To bylo tři dny před pádem komunismu. (...) Já jsem ho měl vždycky rád, mám rád i toho Březinu, až na pár básní, kterým nerozumím. Březinovi nerozumím. To je jako se Šprinclm, Březina jej k sobě přitáhl.

102 Rozhovor s Jarmilou BEDNAŘÍKOVOU. Brno, Ústav klasických studií, 7. prosince 2017.

103 Rozhovor s Janou NECHUTOVOU. Brno, Cukrárna Kolbaba, podzim 2014.

104 Rozhovor s Petrem PEŇÁZEM. Brno, Středisko Teiresiás, 5. června 2018.

Vždycky jsem si ho vážil. Jednou jsem viděl, jak v koutě místnosti stál na hlavě – pěstoval jógu.
/ z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem¹⁰⁵

Doktor Šprincl na ten režim doplatil velmi. (...) Ač vynikající odborník a výjimečný neolatinista, byl odsunutý stranou jako nežádoucí osoba, ale v ústraní vytvořil velké dílo. Já jsem ho osobně bohužel nikdy nepotkal, znám ho jen ze vzpomínek těch, kdo to štěstí měli, a z jeho díla. / z rozhovoru s Luborem Kysučanem¹⁰⁶

U doktora Šprincla bylo možné podobně jako u doktora Hartmanna opravdu sledovat důkladnou praktickou znalost toho jazyka, nicméně na rozdíl od doktora Hartmanna (...) Šprincl byl velmi obtížně sledovatelný. To byl zkrátka sentimentální mystik, který když se zapomněl, dokázal být po třech minutách už někde ve třetí mystické dimenzi – řídil se převážně asociacemi. Fascinovala ho symbolika čísel a podobně. / z rozhovoru s Petrem Peňázem¹⁰⁷

Šprincl uměl skvěle latinsky, ale zkrátka nebyl pedagog. Kdo se chtěl něco naučit, ten se naučil, kdo neměl zájem, mohl lenošit. (...) Kolem Vánoc 88 nám telefonoval, což mě překvapilo. Ptala jsem se, jestli chce mluvit s manželem. „Ne, já chci mluvit s vámi, já se vám musím omluvit.“ „Proboha za co?“ Tehdy jsem se dozvěděla, že když Šprincl nastoupil, Češka ho požádal, aby zkoumal styl mých článků, jestli to píše já, nebo Bartoněk (došel k závěru, že je píše já). Šprincl mi říkal, že mu není dobře a chce mít klidné svědomí. A že považuje za svou povinnost mi tohle říci. Byl to velice čestný a hodný člověk. / z rozhovoru s Dašou Bartoňkovou¹⁰⁸

Poznáte začátek slavné české básně ve Šprinclově latinském a řeckém překladu?

**Decessit mater, in sepulcrum data,
manserunt orbi pueri.
Vadebant quoque mane, luce grata,
quaerentes matrem miseri.**¹⁰⁹

**Κάεθανε μήτηρ, γῆ κρύφθη, τύμβον θέσαν ἀμφί,
ἄθλια νηπιάρχους κάλλιπεν ὄρφανίους.
Πρῶι δ' ὕπηοῖοι φοί των διζήμενοι αἰεὶ
μητράριον σφετερόν αἰὲν ἐφήμεριοι.**¹¹⁰

(jde samozřejmě o Kytiči Karla Jaromíra Erbena.)

Antonín Hartmann (1910–2001)

Antonín Hartmann pocházel z oblasti Hlučínska, z kraje, který se od 18. století vyvíjel jako součást Pruska pod silným vlivem německé kultury a k českým zemím byl opět připojen až po vzniku Československa. Přesto, nebo možná právě proto, jak sám říkal, mu k srdci česká řeč velmi přirostla. Po studiu na gymnáziu v Hlučíně se vydal studovat klasickou filologii do Brna, kde

105 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

106 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

107 Rozhovor s Petrem PEŇÁZEM. Brno, Středisko Teiresiás, 1. června 2018.

108 Rozhovor s Dašou BARTOŇKOVOU. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, 1. prosince 2017.

109 ERBEN, Karel Jaromír a Jan ŠPRINCL. *Fasciculus florum*. Brno 1985. (Strojopis.)

110 Šprinclův autograf starořeckého překladu poskytl ze soukromého archivu Jiří Farský.

Antonín Hartmann se studenty na exkurzi ve Varnsdorfu, 1965
Zdroj: Fotoarchiv ÚKS

patřil k žákům slavné první generace profesorů zakladatelů. Na fakultě však nepůsobil hned – většinu svého života totiž zasvětil středoškolské výuce, nejdéle působil na klasickém gymnáziu v Brně, kde si po reformě školství a redukci výuky latiny rozšířil aprobaci o matematiku a vedl také hodiny hospodaření na školním pozemku.

K naplnění úvazku ale matematika sama nestačila, a tak jsem pro svůj venkovský původ dobře hospodařil na školním pozemku, o „výrobě“ vajec, mléka aj. jsem přednášel jako absolvent zemědělské školy, i zacházení nebezpečnými nástroji se obešlo bez úrazu. I taková činnost přispěla k obohacení mých pedagogických zkušeností. / z rozhovoru s **Antonínem Hartmannem**¹¹¹

Mezi gymnaziální žáky profesora Hartmanna patřili mimochodem také jeho dva pozdější kolegové – Antonín Bartoněk a Jana Nechutová. Vzhledem k dlouholeté praxi byla jeho hlavním badatelským zájmem metodika výuky latiny, o níž externě přednášel na fakultě už od roku 1951. Mimoto také překládal Plútarcha a sepsal 250 hesel týkajících se řeckých dějin do *Encyklopedie antiky*. Členem katedry se stal roku 1962 a vyučoval především kurzy gramatiky, a to ještě dlouhou poté, co byl již v důchodu. Pro rektorát také neúnavně pořizoval latinská znění diplomů a oficiálních dopisů.

Profesor Hartmann vyhovuje naší žádosti (o latinská znění diplomů a oficiálních dopisů) s opravdu vzácnou ochotou a laskavostí. / z **korespondence katedry, 1973**¹¹²

111 NECHUTOVÁ, Jana a Antonín BARTONĚK. Rozhovor s PhDr. Antonínem Hartmannem, CSc., u příležitosti 90. narozenin. *Univerzitní noviny*. 2000, 7(3), s. 63.

112 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 6.

Profesor Hartmann byl pojem. Jak svým zjevem, tak imponujícím a důstojným projevem. To byl takový ten klasický charakterní latinář a řečtinář, jak je známe z literatury a filmu. Důsledný, přísný, ale spravedlivý. Ač učil hlavně na středních školách, měl naprosto mimořádný záběr, tvořil vynikající vědecké práce i překlady, a když byla po devadesátém roce na ústavu obnovena stará řečtina jako samostatný studijní obor, aktivně se podílel na jeho budování. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**¹¹³

První dva měsíce mě latina nebavila, těžko se mi učila slovíčka, nebyl jsem zvyklý z jiných jazyků. (...) Během čtvrtletní písemky – učil nás tehdy Hartmann – jsem tam měl dva minus, ale pak jsem z písemky dostal jedničku, tím jsem se stal obětí toho, že když někdo dosáhne úspěchu, tak si ho chce udržet. (...) Hartmann nás měl v tercii a kvartě, tyto první dva roky jsou nejdůležitější. Učil nás gerundium a gerundivum tak skvělým způsobem, že si to pamatuji pořád. Potom jsme už měli jiné, ale byl to on, kdo nám dal základ. / **z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem**¹¹⁴

Doktora Hartmanna pamatuji také. Ten už měl takové ty vlastnosti skutečně starých učitelů. To se dá téměř generalizovat, že všichni starší učitelé mají větší pochopení pro studenty a také pro to, že tak jako oni to ten student skutečně nemůže u zkoušky umět. / **z rozhovoru s Jarmilou Bednaříkovou**¹¹⁵

Doktor Hartmann, to byla taková ta stará škola včetně fyzických trestů, které ale fungovaly – pohlavků od doktora Hartmanna jsem dostal mnoho, ale dostával jsem je rád. „Pojď, ať tě potrestám“, to byla jeho typická výzva; a „zasloužíš pohlavek, popleto“. (...) Byl to velmi dobrý učitel – systematick a energický muž, který dovedl dát věcem řád. / **z rozhovoru s Petrem Peňázem**¹¹⁶

Oldřich Pelikán (1913–1987)

Po profesoru Hejzlarovi se do čela semináře klasické archeologie postavil Oldřich Pelikán, rovněž jeden z absolventů brněnského klasického studia ještě v meziválečném období. Členem katedry se pak stal až v roce 1959, předtím pedagogicky působil na klasickém gymnáziu a na univerzitách v Olomouci a v Bratislavě. Jeho předním zájmem byla provinciální plastika římského Podunají. Zajímal se také o slohový vývoj římského umění, jemuž věnoval německy vydanou monografii *Vom antiken Realismus zur spätantiken Expressivität* (1965). Ve formě skript sepsal též vysoce kvalitní českou učebnici *Dějiny antického umění* (1971). Jeho publikační činnost je však mnohem rozsáhlejší, přispíval jak do odborných, tak do populárněvědných časopisů, jako je třeba *Naše věda* založená kdysi Vladimírem Grohem.

V bystrém, živém a vždy k výkladu připraveném dr. Pelikánovi se nám dostalo učitele, který antiku nechápal jako výuku jazyka a literatury, nýbrž jako předmět, rozvíjející kulturu člověka. / **ze vzpomínky Radislava Hoška na svého někdejšího gymnaziálního učitele**¹¹⁷

113 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.

114 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

115 Rozhovor s Jarmilou BEDNAŘÍKOVOU. Brno, Ústav klasických studií, 7. prosince 2017.

116 Rozhovor s Petrem PEŇÁZEM. Brno, Středisko Teiresiás, 1. června 2018.

117 HOŠEK, Radislav. Vzpomínka na docenta PhDr. Oldřicha Pelikána, DrSc. *Zprávy jednoty klasických filologů*. 1989, 30–31, s. 107.

Zdeněk Zlatuška (1928–2003)

Zdeněk Zlatuška patřil také k absolventům brněnské klasické filologie a s katedrou později spojil podstatnou část svého života (působil zde od roku 1952). Vyučoval latinu, a to nejen na filozofické fakultě, ale též studenty Veterinární a farmaceutické univerzity. Odborně se zaměřoval na problematiku římských dějin, překládal antické texty i odbornou literaturu, nicméně pro svůj vyhraněný demokratický postoj se později dobrovolně z vědecké práce stáhl (ve zprávách o činnosti katedry se opakovaně dočteme, že „jeho další odborný růst není pravděpodobný“) a věnoval se speciální problematice lékařské a veterinární terminologie, o kterých ještě v důchodovém věku přednášel na příslušných vysokoškolských pracovištích. Na katedře se formálně věnoval excerpčním pro nově vznikající latinský slovník, ve skutečnosti tím však „maskoval“ práci na opisování a šíření samizdatové literatury. Pamětníci také vzpomínají na jeho obdivuhodné analytické myšlení – hrál prý skvěle šachy a mariáš. Na fakultě pak tuto svou schopnost uplatňoval jako vedoucí rozvrhové komise. Kromě toho měl také na starosti v TJ Univerzita Brno masový sport, koordinoval vydávání skript, knihovnu starověkých dějin a staral se o katederní nástěnky.

Celou dobu, co já jsem s ním seděla, předstíral, že vytváří česko-latinský slovník. Většinou psal něco na stroji, pracoval totiž na samizdatech, takže měl těch svých šest kopíráků a tak tam něco datloval a kouřil. A já jsem taky kouřila, takže v naší pracovně byl cítit cigaretový dým, vůně kávy a prach na všech knihách. / **z rozhovoru s Danielou Urbanovou**¹¹⁸

Doktor Zlatuška (...) byl pak už spíše takový lhostejný. Já ho pamatuji již jako staršího člověka, který to s tou výukou a vědou příliš nepřeháněl. / **z rozhovoru s Jarmilou Bednaříkovou**¹¹⁹

Nás doktor Zlatuška nikdy neučil, ale samozřejmě jsem ho znal. To byl velmi dobromyslný a osobitý a velmi vzdělaný člověk, ale pro mě to byl takový křemílek, který tam kdesi ve své pracovně, obklopen oblakem dýmu, obrůstá mechem. Já jsem se například o jeho existenci dozvěděl asi až po dvou letech. (...) Byl ztělesněním jakéhosi flegmatického stoicismu, a je tedy poněkud úsměvné, že právě jeho synem je bývalý rektor Zlatuška, svou temperamentní povahou a dalekosáhlým veřejným angažmá jeho pravý opak. / **z rozhovoru s Luborem Kysučanem**¹²⁰

118 Rozhovor s Danielou URBANOVOU. Brno, Akademická kavárna, 30. listopadu 2017.

119 Rozhovor s Jarmilou BEDNAŘÍKOVOU. Brno, Ústav klasických studií, 7. prosince 2017.

120 Rozhovor s Luborem KYSUČANEM. Brno, Akademická kavárna, 10. dubna 2017.